

Magyar Kálmán (1962)

HIT ÉS KÖTŐDÉS

Én az ezeréves keresztény magyar múlt értékeire
hivatkoztam: a nemzeti katasztrófa idején egy
töretlen öntudatú, és valláserkölcsi alapon
szilárdan álló magyar ifjúságra van szükségünk.
(Mindszenty József: *Emlékirataim, Budapest 1989.*
157. o.)

Ezek a mondatok mára már óriási elvárások! Jelenlegi iskolapolitikánk, iskoláink nem
ilyen ifjúság nevelésére ösztönöznek...

Már az ötvenes évek végén, vagy a hatvanas évek elején érezhattünk valamilyen
törekvést az iskolai nevelésünkben. A József Attila Gimnázium akkori kommunista
igazgatója ugyan még látványosan nem kötelezte el magát az új, a kommunista
szellemet képviselő tanári kar mellett. Ekkor még szakmailag megbecsültnek tűntek az
itt maradt régi paptanárok, a keresztény szellemiségű szaktanárok, csakúgy, mint akiről
tudtuk, hogy zsebében revolver lapul, mert ő volt a kerületi KISZ-titkár... A fontos
ideológiai tárgyat, a történelmet, az utóbbi személy tanította nekünk egy szemeszteren
keresztül. Visszagondolva rá, egyáltalán nem volt taszító, mint a mai balos-liberálisok,
akik azonnal megismerhetők, mert nemzeti hőseink, megbecsült történelmi alakjaink
ellen ágálnak. KISZ-titkár tanárunk nem akart meggyőzni bennünket sem a baloldali
politika, sem a nagy Szovjetunió rendkívüli igazáról, csupán megkövetelte a tankönyv
általi tanulást. Orosztanárunk, a nem Jókai-hős: K.F. akkori vezérkari főnök, majd később
hadügyminiszter-feleség is visszafogottan, csak pár mondatban mesélt szovjetbeli
tanulmányairól. A többi tanárunk mind, egytől-egyig (legalábbis akiket én ismertem!)
nemzeti gondolkodású, becsületes, többnyire vallásos ember volt. (Dr. Léderer Emma
történész egyetemi tanárom mértékével mérve, akár a kommunista rendszer ellenségei
is lehettek. Elsőévesek voltunk, amikor a *qui prodest?* elvét hangsúlyozó, "akkorra" már
kemény marxista történésznő - indexeinkben látva a *régész* beírást - reakciónak titulált
bennünket.)

Milyenek voltunk mégis mi, az 1958-1962-es évfolyam F osztályos diákjai? Az
bizonyos, hogy tiszteltük a szellem és a test együttes erejét. A fiúgimnázium humán
tagozatában ugyanis versírók, "versimádók" kerültek össze. Művészeti, irodalmi

műhelyt működtettünk. Fiatal magyar tanárunk velünk lázadt! Nála gyűltünk össze, többnyire a biztatást és a jó irányt keresve. Természetesnek vettük a - nekem akkor is nagyon hiányzó - atyai szigort. Az értékek hagyományát finom humorral kovácsoltuk egybe. MINDEN ÉRDEKES ÉS MÉLTÓSÁGTELJES, EGYSZERŰEN FELEJTHETETLEN VOLT! Versben is megfogalmaztam:

*Egy világ beszélget velem szüntelen,
Zaj és az aranyló Csend belőlem kel,
Régi falak közt már nem érdekel,
Távoli morajjá lesz-e énekem?*

Jövőre lesz negyven éve, hogy először átléptem a gimnázium küszöbét. Özvegy édesanyám kísért büszkén, a szovjet katonaság által *malenkij robotra* elvitt, de útközben meghalt tanító apám helyett is... Színjeles bizonyítványomat későbbi, matematika-fizika szakos osztályfőnököm elismerőleg forgatta. Még ma is látom pillantását és mosolyát. Szinte kimondta, hogy "városi iskolába iratkozott az érdi tanítógyerek"? Apám, nagyapám kántortanító és jegyző volt. Tőlük örököltem a családi könyvtárat is. Egy-két belvárosi gyerek, mint a másodikban kibukott, kölniillatú Sch., a rájuk jellemző módon "vidékinek" próbált titulálni. Meg kellett őt tanítanom a mi "vidéki" tisztességünkre!

Szerettem az iskolát. Az első szeptemberi beszélgetés során már "nagy siker" ért. Fiatal magyar tanárunk kérdésére: "ki mit olvasott a nyáron?", csak úgy ömlött belőlem az a rengeteg olvasmány, amit végigolvastam, mert szinte kiolvastam a családi, a falusi, majd a városi könyvtárat. Akkor rendkívül sikervágyó, lendületes, kirobbanó alkat, igazi rövidtávfutó, sprinter voltam. Munkabírásom és emlékezetem is szépen fejlődött. A rám jellemző módon (általában ha muszáj volt!) még az orosz könyvet is megtanultam kívülről. Osztálytársaim legnagyobb csodálkozására kívülről tudtam az összes kémiai képletet, földrajzi helyet, de még a fizika anyagát is, csak a túlzott matematikatanítás irritált (a logikus gondolkodás fontosságát mindig elismertem!), Legjobban szerettem a magyart és a történelmet, mert jellemnevelő tantárgynak is tartottam azokat. Tanáraink abban az időben még jellemneveléssel is foglalkoztak.

Az iskolának, legalábbis az épületnek, megvolt a kellő *patinája*. Az imádkozó ciszter szerzetes szobrát csak 1960 táján távolították el az udvarról. A szerzetes számunkra a Hit és Erkölc jelképe volt. T. tanár úr (a Világosság című folyóirat későbbi szerkesztője) nem nagy sikerrel hirdette körünkben az ateizmus tanait. A kor szellemének megfelelően "vitára" szólított fel bennünket. Mi többnyire hallgattunk. Éltünk a gyanuperrel, hogy ez a vita hogyan is végződhet... Hiszen "vitatkozott" már hasonló témában más is, s a vége kicsapás lett. Megtanultuk, hogy kivel lehet és érdemes elbeszélgetni, vagyis megismertük az un. kommunista nevelők pedagógiai-

erkölcsi érveit. Állandóan természettudományos érvekkel akarták nekünk igazolni a "tudományos" ateizmust. Ez a túlzott igyekezet már akkor gyanús volt nekünk. Megéreztek, hogy mi is készül itt! Attól tartottunk már akkor is, ami azután mára kialakult. Éppen ezért korunk ismeretszerzése öncélú. Az egyes tantárgyakat minél alaposabban kívánja megtanítani már a középiskolásoknak, elfelejtve, hogy a tudományos ismeretszerzés az egyetemi évek feladata. A középiskolákban ne tudományokat tanítsunk, hanem a tudományok adott szintjének segítségével embert kell nevelnünk.

Ebben az időben még inkább irodalmárnak, mint történésznek készültem. A második-harmadik gimnáziumi évet végigolvastam a saját ütememben, és ebben nem zavartak meg, hanem segítettek tanáraim. Tiszteltük egymás egyéniségét, valahogy jól ismertük egymást! Persze ez nem azt jelentette, hogy nem készültünk az órákra, hiszen a munkatervet elfogadtuk. Mindenkinek, így a tanárnak is más-más szokása, tisztelnivaló egyénisége, megjelenése volt. A tanár ugyanis mindig "modellált". "Megjelenésével, kulturált öltözkéssel, modorával (és mással is!) bizonyítja: ilyen helyet vívott ki a társadalomban, aki a középiskolában jól tanult, aztán elvégezte a főiskolát vagy egyetemet, illet, ha még doktorált is... Érdemes tanulni, mert te is ilyen lehetsz!" (Koós, HMF 1997) Még arra is emlékszem, hogy valósággal taszított bennünket a piperkőc megjelenésű, aranygyűrűs doktor tanár... Mesterkéltnak, modorosnak, sőt hamisnak éreztük arany nyakkendőűjétől kezdve a divatos lakkcipőjéig. Különösen nem szerettük éneklő, orrhangú beszédét (szerencsére csak helyettesítő tanár volt). Ma is imponál viszont a későbbi igazgatónk, franciatanárunk! Őszintén elmondta, hogy mosogatófiúként kezdte Párizsban. Kemény munkával megtanulta a nyelvet. Tőlünk is szigorúan megkövetelte a tudást, a gyakorlást (Többször is jártam Párizsban, sokszor ő jutott eszembe). 1967-es utamkor írtam is:

Forr az öröm bennem,
Mert látom azt a sudár, nádszálú nőt,
Ki, mint Párizs nagy gyomra elnyel engem,
Mosolyt fakaszt a torkomra, énekemre
Láthatatlan fonalból érc-hálót sző.

Ekkortájt váltottam, mert már történész-bölcsészként a francia kultúra igézetében éltem (később ismertem meg, mint történész Clemanceau Trianon-csináló, magyarellenes tetteit!) A gimnáziumban végig költőnek, irodalmárnak, irodalomtörténésznek készültem. Főképpen a Z. féle "műhelybe" jártam. (Az iskola különböző helyein, néha az alagsorban volt az a könyvekkel teli szoba, ahol diáktársakkal, vagy már végzett jóskásokkal, művészekkel, tudósokkal, rendkívüli

figurákkal találkozhattunk.) Beszélgetések, viták, könyv- és versolvasások folytak itt. Megsemmisített írásaim másodpéldányai műhelyfőnökömnél, irodalomtanáromnál, a mai jóbarátnál, Z-nél lapulnak. A múltkor fel is idéztük:

Nézd, villanva a sötétben hogy rezdülnek az ágak,
Rajtuk ezernyi lampiont lenget a szél.
Őrlő erejétől fáradtan pihen
Túlfeszített vágyad,
S elfoszlik a lassan temető idővel.

A József Attila Gimnáziumban tudós tanárok is voltak, mint Domonkos Pál Péter, Bárdos Kornél, a fiatalabb nemzedék tagjairól most nem szólok! Földim, a balatonszemesi Laci bácsi, a több nemzedéket "kiszolgáló" kiváló portás (ma liftes) bácsi betéve tudta őket. Ma már ő is az iskola múltja! Egyszer az ajtó előtt bőröndben kiflit árult. Egyik diáktársam (ma aranyműves-ötvös) almacsutkával a bőröndjébe talált, és a kiflik szétrepültek. Magam a magasföldszintről néztem végig az esetet. A kiabálva felrohanó kárvallott engem nézett tettesnek (senki nem maradt rajtam kívül a helyszínen!) s ezért engem cipelt a régen halott osztályfőnököm elé... Ő megkérdezte: Te voltál? Tagadó válaszomra Laci bácsi csak a magáét hajtogatta: Ő volt! Urbán Lajos osztályfőnököm így felelt: Ha egyszer azt mondja, hogy nem ő volt, akkor biztos, hogy nem... Nekem, a tanáromnak és az iskolának akkoriban még hitele is volt! Mintha nem ezen a földön jártunk volna! Ezt is megfogalmaztam akkor:

Mindig a nagy, szent Ünnepre vágyom,
A lélekben megrezdül sok harang,
Bujdosó körútról szelíd szavakká rezdül
A belénkszoruló nagy Harag.
Valami zene ül a csendben,
Levél foszforoz ezernyi lánggal,
S elég a csóktól tüzelő hevük
Villanyozó szikrafogó szánkban.

A Hit és Hittel kérdését éppen a napokban fejtegettem a Kaposvárott most érettségiző, nagyobbik fiamnak. A ballagáskor megkapta családjunk tanító ágának gyűrűjét. (Ő is ezt a hivatást akarja választani) Ma ezt - a Hittel és Hittel együtt csakis választani lehet. Pontosabban kell választanunk! A mai magyar társadalomnak is pontosan tudnia kellene, hogy mit várhat tőlünk, mint ahogy nekünk is tudnunk kell, hogy mit kapunk az iskolától. Az oxfordi, vagy a Yale egyetemről mindenki tudja, hogy a társadalom elitjévé képez. Mi is egyfajta elit lettünk a József Attila Gimnáziumban (két-

három diák kivételével mind felsőfokú képesítéseket nyertünk). Ez a kommunista, "beérett" érában már nem sokat számított. (Sajnos még most sem számít.) Az álliberalizmus embert, erkölcsöt és tiszta tudást nem tisztelő világában a pénz-hatalom imádata látszik hazánkban is. Az anyagiak utáni mohó rohanásban elveszik a "Keveset, jól, lassan!" elve. Az iskolák is lezüllöttek, nyomorúságos helyzetbe kerültek, s nincs biztosítva a belőlük is kinövő értelmiségi létforma. Mi is a családban, mint egyfajta pajzsban, védőzónában próbáljuk gyermekeinknek biztosítani az értékesebb életformát. Számunkra nagyon idegen a mai diák létformája: ...hajnalban kel, rohan a nulladik órára, délután későn ér haza, mert ott a fakultáció. Tanulni csak a "témazárókra" tud, mert másra nincs idő. Iskolai tudása nem rendezett, mert a tanulása sem rendszeres. Nem az ismeretekért, a jegyért tanul. Ideges, szorong, hiszen a tanulmányi idő alatt valóságos húsdarálón engedi át az iskola... A legszebb éveket úgy kell "kibírnia"... Hol a mi régi tanulási receptünk? hazaérsz, megebédelsz, röviden pihensz és tanulsz, azután sportolhatsz, kirándulhatsz, ÉLHETSZ!

Tízéves fiam naponta akkora pakkot cipel az iskolába, hogy én, a segítő is vele lihegek... Erre egy úgymond oktatáspolitikus-szakember csak legyint. Óh, a régi ideák! Ez akkor volt, de már a rohanó világban elavult! Szerintünk viszont a mai magyarországi állapot nem megfelelő!

Mint történész, azt üzenem a harmadik évezred magyar gyermekének: tanulj meg legalább két-három idegen nyelvet! szerezd meg a számítógépes ismereteket, de tanulj meg, ismerd a magyarság történelmét és kultúráját olyan szinten, amellyel bárhol bizonyítani tudod: egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalók! Rendkívül fontos a testi és az erkölcsi, a hitbéli nevelés. A kötődés a családhoz, az iskolához és a hazához. S ezeket meg is kell tudnunk vallani! Hiszen csak tapasztalatlan és a történelemben járatlan értelmiségi ember képzelheti, hogy lehetséges az ún. semlegesség álláspontjára helyezkednünk a közélet lényeges kérdéseiben... Ugyancsak Mindszenty József írta (i.m. 1989. 155-156.) meg a mi ars poetikánkat is: "a magyarság ezer év alatt teljesen összeforrott a kereszténységgel"... ahhoz, hogy ezt világosan lássuk "történésznek kell lennünk!" A tisztánlátás igénye vezetett engem is a régmúlt és azon keresztül a ma történetének a kutatásához (a régmúlt feltárásában a régészet módszerei segítenek nekem immáron három évtizede). Nemzeti múltunkra épülhet csak a jelenünk és a jövőnk! Ennek kimunkálásában segítsen bennünket a nemzeti múltunkhoz, egyházunkhoz vagy akár a régi iskolánkhoz fűződő hit és kötődés!...

☺Attila

50 éve érettségizett a József Attila Gimnázium IV/f. osztálya, a *humán* osztály

Magyar Kálmán (é. 1962, IV.f)

Ennek a *humán* osztálynak az a különlegessége, hogy végül belőle csak hét diák került humán pályára. *Karvázy Balázs, Magyar Kálmán, Stefka István, Zsom András* tanár, kutató és újságíró szakokon, míg *Kaszás Csaba, Tóth Zoltán* orvosként, *Galli István* ügyvédként végzett felsőfokú tanulmányokat.

Az osztály többsége műszaki, természet- és gazdaságtudományi értelmiség: mérnök, közgazdász stb. lett. A számára nagyon kedvező aránynak bizonyára nagyon örült- a már legalább negyven éve elhunyt - matematika-fizika szakos osztályfőnökünk, *Urbán Lajos*.

Mert mit is jelentett akkoriban ez az osztályunknak adott *humán* jelző? Akkoriban, 1958-1962 táján, amikor még a történészek sem írhatták meg a korról az igazságot! Erről írta meg – velünk egyetértésben – a júniusi találkozónk után *Stefka István* osztálytársunk, a hírlapszerkesztő: „*Ezerkilencszázhatvankettőt írtunk, elballagtunk a volt Ciszterciből, a József Attila Gimnáziumból, miközben a kommunisták vértől jóllakottan terrorizálták a nemzetet. Kádár pribékjei akasztottak, tízezrek börtönökben vagy rendőri megfigyelés alatt...*” Ezt a valóságos korrajzot az itt kezdő osztály 56 tagja talán még nem tudta, de a többségének már erős sejtése vagy a valóságban átélt tapasztalata azért volt róla. A szentimrevárosi és budai meghurcolt polgári családok gyermekei, a vidékről: Érdről, Budaörsről és Törökbálintról bejáró, javarészt sváb értelmiségi családok fiai (ahogy azt nekünk, régészeknek 1963 táján *Léderer Emma* történész professzornő

az egyetemen mondták) azért „mind reakciós”-nak számítottak. Valóban köztünk – azt a 2-3 diákot leszámítva, akik ma sem járnak már a találkozókra – itt a nemzeti és keresztény, vagy csak nemzeti gondolkodású diákok tanultak. (Én is mostanában hallottam csak, mert úgy rebesgették, hogy a „kínainak” csúfolt *Nemeskéri Tibor* volt egy személyben nálunk a KISZ és talán a titkár is?)

A feltett kérdésre válaszolva tehát nekünk ez a *humán* jelző elsősorban a tisztességes *emberit*, a hivatal szerint pedig a nyugati és a klasszikus nyelvek, így az angol-francia, a görög-latin nyelvek, az anyanyelvünk és a művészettörténet stb. kiemeltebb tanítását és a *Divinyi Mihály* által sokat emlegetett európai „franciás kultúrát” is jelentette számunkra.

Voltak persze igen „kemény dolgok” is. Az egyik ilyen volt az *Ágotai-Attwood György* esete. Ágotai (becenevén Lajos!) az angolórán a ma is az ún. gyűlöletbeszédnek minősülő antiszemita kijelentést tett. Az angoltanár, *Kardos Pálné* ezt bejelentette az iskola igazgatóságánál. A *Fiala Albert* igazgató elnökletével összegyűlt bizottság azonnali hatállyal eltávolította őt, nemcsak innen, hanem Magyarország összes középiskolájából is kizárta. Ágotai ezután röviddel disszidált, és amerikai elit katonaként (zöldsapkásként) Vietnamban is harcolva ma nyugállományban Floridában él. Ezután már az ún. világnézeti vitákban is óvatosabbak lettünk. Pedig *Török Gábor* (a Világosság egyik szerkesztője) a materializmus kizárólagos igazságát hirdető „érveivel” gyakran próbált velünk vitába szállni. Mindenkinek elég volt a logikát tanító *Ruzsánéval* és a későbbi hadügyminiszter, *Kárpáti Ferenc* nekünk orosz tanító feleségével folytatott óvatos eszmecsere. A velünk párhuzamos egyik negyedik osztályban (az ún. d osztályban) volt osztályfőnök – a Kádár és a Bibó életrajzát abszolút baloldali liberális értékeléssel megíró – *Huszár Tibor*, a későbbi akadémikus. Ő csak néhány „emlékezetes” történelem órában helyettesítette nálunk a kerületi KISZ titkárát, *Hegedűst*.

Voltak ennél azért szórakoztatóbb tanári emlékeink is. Szerettük az időnként kétértelmű kijelentéseket is eleresztő, biológiát tanító *Szántó Gyuri* bácsit; a kémiát tanító erőteljes *Nemes Lajost*, a mélyhangú „bikát”; a mutatópálcájával kokikat osztogató, noteszába módszeresen körmölgető *Pálffy*, a földrajztanárt.

Bosszantóan elégedett volt saját tudásával (vagy tudatlanságával?!) *Radófi*, az énektanár. Néha csak legyintett rá a zene- és az operairodalom remekeiben naponta elmélyülő két iskolai barátom: *Gyömöre Miska* és *Karvázy Balázs*.

Mindnyájan csak jót neveltünk azon, amikor a matekból semmit sem tudó diákot *Urbán Lajos* rendszeresen „szellemi Sobri Jóskának”, azaz „szellemi szegénylegénynek” titulálta. Ugyancsak ő családi hangulatban húzogathatta meg a rosszul felelőnek a füleit, a pajeszát, s ha feleléskor „éhesett jelentett”, akkor elengedte *Szabadi Laci* bácsihoz kiflit venni. Emlékezetes ilyen eset volt „*Gabáé*” (*Tasnádi Gáboré*, aki

ma végzett borászként sikeres szépíró is!). *Urbán Lajosnál* vágni kellett a matekot, aki ezt nem tette, azt ő vágta el; elbuktatta őket. Később még emlegette is pl. a Pitagorasz-tétel helyett általuk felállított „*Dobál-, Balázsi- és a Mizséri-tételeket*”. Többnyire általa csökkent le az osztályunk érettségiig 28-30 főre. Nem számított nála az sem, ha valaki sporthíresség volt, mint a ma is sokat emlegetett ökölvívóedző Öcsi bácsi, azaz *Szántó Imre*.

Valaki, valamelyik ún. erős ember Urbánt is meg akarta ijeszteni, de ő sem félt. Az igazi erős emberek, mint amilyenek akkor mi ketten *Kaszás Csabival* voltunk, mi ilyen fenyegetésekre egyáltalán nem is gondoltunk. Mi (kezdetben öten-hatan) csak békésen súlyoztunk vagy sportszereztünk, birkóztunk a tornateremben. Volt azért egy osztálycsapatunk kispályás fociban is. A *Várkonyi Péter, Gáti Béla, Komját Pista* (+), *Sipos Zoli* (+), *Szabó Péter* csatársor mellett *Lőrinczi Jancsi, Galli Pista* fedezetpár és *Koppány Szabolcs* (+), valamint jómagam alkotta a hátvéd- és a kapussort. Ebbe a focicsapatba többször beállt az osztály legelismertebb, mondhatni kedvenc, 1958-ban még csak 25 éves magyar tanára, *Zebi*. Ő volt, aki a jólétesültek szerint 1956-ban a Ménési úti képzőművészeti kollégista diákjainak rábízott kis csapatát az igazoltatáskor megmentette. Az egyik diák nála lévő revolverét átvette. A pufajkások mindenkit megmotoztak, csak őt, a motozását kérő tanárt egyedül nem. *Zebi*, alias *Vasbányai Ferenc* sokunk szerint a háború előtt szerzetespap, így akár ciszter tanár is lehetett volna. A Szent Imre Gimnázium utolsó ciszter igazgatója, *Brisits Frigyes* írja 1958-ban a kiváló ciszter tanárokat 1888-tól kinevelő *Piszter Imréről*: „Klasszikus volt abban a magatartásban, hogy mindig tudta: mit kell meghallania, mit kell meglátnia és mikor kell megszólalnia. (...) Egy nagy és igen jószágos testvért láthatott meg közlőből és elfelejthetetlenül benne. De ezen kívül is ajtaja mindig nyitva állott a növendékei előtt.” *Zebi* is ilyen tanár, aki még nagyon határozott, sőt néha indulatos is volt. Gyorsan akart ugyanis pozitívabb változást az általa tehetségesnek vagy emberileg is alapjában jónak megítélt diák (néha már felnőtté lett!) tanítványánál is. Az ilyenkor keletkezett feszültségét akár egyórányi nagyhatású és remek, cicerói példabeszédével (vagy egyesek szerint szónoklatával!) oldotta fel. Szereti és tudja is szakmáját, a magyar irodalmat. Én is nála rögtön a könyvhegyek elolvasásával és – többek között – saját verseimmel szereztem egy életre szóló megbecsülést, barátságot. Nála lehetett a kommunizmus értéket vesztő világában biztos pontot, pontokat megtalálni. *Szabadi Laci* bácsi a ciszttereket is becsülettel végigszolgáló pedellus is az ő szobájában adta át nekem, csak kölcsönbe a nagy tudós zirci apát, *Békefi Remig* kötetét, a Balaton környéke egyházai és várai címűt. Itt találkozhattam először a régi ciszter szellemiséget sugárzó, a kezdetektől itt tanító *Nagy Nándorral* és másokkal. Valószínűleg nemcsak én, hanem az osztályunk és mondhatni iskolánk diákjai, de legfőképpen a tanítványai. Végül is *Zebi* volt már a kezdetektől a mi igazi osztályfőnökünk.

Végül kívánom a maiaknak, hogy olyanok legyenek az ebben az értékét vesztett világban, mint amilyenek mi is akartunk lenni: igazi krisztusi szellemű tanítványok.

*Kitérők - Dr. Magyar Kálmán
régész az emlékezet karbantartásáról*

Kincsek a mocsárból

Magyar Kálmán negyven éve tudatosan ássa be magát a múltba: a honfoglalás korának, az Árpád-kori és a kora középkori magyar régészeti emlékek egyik legeredményesebb kutatója. Kiemelkedő munkái közé tartozik Segesd város romjai, a nagyecsed-sárvári monostor és a bodrogbúí nemzetségi központ feltárása. Jelenleg a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum régészeti főtanácsadója és a Magyar Nemzeti Történelmi Társaság elnöke.

- *Úgy tudom, gyermekkorától arra készült, hogy régész lesz.*

- Olyan helyen születtem, Érden, ahol szinte mindennap találkozhatott az ember régészeti emlékekkel. A településen ó- és újfalut különböztettek meg. Ófalu tele volt műemlékekkel. Nemcsak a minaretet említeném meg - ilyenből három van Magyarországon hanem azt is, hogy mellettünk húzódott a római út, lehetett látni az ősi köveket. Aztán a József Attila Gimnázium akkori, hatvanas évek elejei humán gondolkodása, a magyar történelem szeretete is sokat segített a pályaválasztásban. A bölcsészkaron László Gyula volt a tanárom, végül is ő irányította a figyelmemet a magyar középkor felé.

- *Mit tart a legfontosabb régészeti sikerének?*

- Érettségim, 1962 óta részt vettem a nagyobb középkori ásatásokban. Segédkeztem például Budavár feltárásánál, dolgoztam egyetemistaként Egerben kiváló régészek mellett. Ez volt az alapiskola. Igazából a Báthoriak őseinek, a király közvetlen környezetének, a Gutkelek nemzetségi központjának feltárására vagyok büszke, amelyet a nagyecsed-i Sárvárdombon találtam meg 1975-ben. Ez azért volt fontos, mert a román kori magyar kőfaragványok legkorábbi emlékei kerültek elő szinte a semmiből. A XI. században szakrális központ volt itt, Szent Péter tiszteletére emelt kőtemplommal, téglabazilikával, monostorral. Addig mindenki azt hitte, hogy az Alföldön nem lehettek rangos értékek. Ez viszont azt bizonyította, hogy a székesfehérváriakhoz, a tihanyiakhoz vagy az esztergomiakhoz hasonló, csodálatos építmények álltak az Alföldön is. Ásatásaimat Somogybán folytattam, kerestem a korai nemzetségi, ispánsági központokat. Segesden - amely most falu - megtaláltam a királynéi várost. Rogerius püspök is említi, hogy a mohi ütközet után Kálmán herceg Segesdre ment először, sőt IV. Bélának hosszú időn keresztül ott volt az udvartartása. Az északról délre vezető legfontosabb utaknak Segesd az állomása, amely egyébként a Dél-Dunántúl központja volt.

- *Tudományos szempontból mit jelentett ez a régészeti feltárás?*

- Egyrészt azért fontos, mert erről a korszakról azelőtt keveset tudtunk, másrészt megcáfolta azt a szomszédaink által terjesztett rágalmat, miszerint a barbár magyarok idejöttek, és még a XII. században is - például Székesfehérváron - csak faépítményeik voltak. A leletek bizonyítják, hogy a Kárpát-medencében már a XI. században egységes, magas kultúrájú magyarság élt, amely érlelője volt a további fejlődésnek. Magyarul beszélő néprészek már 896 előtt is éltek ebben a térségben, ezt László Gyula kettőshonfoglalás-elmélete is alátámasztja. Bizonyítja korai ittlétünket a bodrogbúí vasolvasztó műhelyből az 1999-ben végzett ásatásunkkor előkerült rovásírásos agyagfúvóka-töredék is. Mai tudásunk szerint ez az első nyelvemlékünk. Vékony Gábor egyetemi docens megfejtette a székelymagyar rovásírással feljegyzett szót, amelynek jelentése: „fúnák”, „fújthatnak”. Mágikus tárgyfelirat ez. A nemzetségi központ feltárása, az ott talált régészeti leletek is bizonyítják, hogy a magyar nyelvű kereszténység gyökerei jóval korábbra nyúlnak vissza, mint 1000 vagy 972. Egyáltalán: székelyek élhettek itt a IX. században, Somogyvártól harminc kilométerre, amely Koppány vezér nemzetségi központja volt! Többhullámú honfoglalás zajlott le tehát, és legutóbbi

könyvemben, a Szent István államszervezésének régészeti emlékeiben utalok azokra a kereszténységgel kapcsolatos terminológiákra, amelyek arra mutatnak: a Kárpát-medencében magyarul beszélő, írni tudó embereknek a nyomait fel lehet lelteni Árpád bejövetele előtt.

- *Évtizedeken keresztül a régészetnek élt, aztán eljött arendszerváltozás ideje, és a tudós ember elkezdett politizálni, méghozzá kereszténydemokrata színekben. Mi történt?*

- A belső mellett külső késztetés is ért. Foglalkoztam a Szent Koronával is, és megkerestek, hogy alapítsam meg a Szent Korona Társaságot. 1990 januárjában megalapítottam. Ennek bizonyos körök politikai színezetet tulajdonítottak, sokan csatlakoztak hozzánk. Somogy megyében létrehoztuk a Kereszténydemokrata Néppárt megyei szervezetét, amelynek első elnöke lettem. 1991- ben aztán mégis úgy döntöttem, hogy abbahagyom az aktív politizálást, visszatérek a szakmámhoz.

- *Miért?*

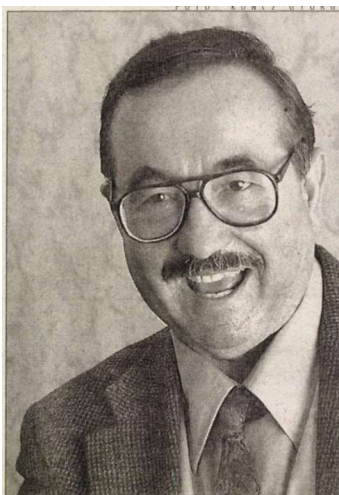
- Úgy éreztem, hogy nekem túl lassú ez az átalakulás, és olyan ügyek is kiderültek a privatizáció során, amelyek nem tetszettek, sok mindennel nem értettem egyet. Hogy mégse kerüljek távol a politikától, többedmagammal, külföldi és magyar professzorokkal megalakítottuk a Magyar Nemzeti Történeti Társaságot, amelynek elnöke lettem. A társaságnak az volt a célja, hogy tisztázza és korrigálja az iskolai oktatásban meggyökeresedett történelmi tévedéseket. Elsőként tartottunk Szent László-ünnepséget Somogyváron, ami azóta országossá terebélyesedett.

- *A Magyar Nemzeti Történeti Társaság tíz éve olyan könyveket, tanulmányokat jelentet meg amelyek elősegítik a történelmi tisztánlátást, erősítik a nemzeti identitás-tudatot. Ilyen például a Trianon forrásai dokumentumkötet, avagy Az őshazától Árpád honalapításáig című könyv.*

- Nemzeti történelmünkről számtalan kötet jelent meg neves magyar és külföldi történészek tollából. Itt van például a magyarságot ért atrocitások gyűjteményes kötete, a Magyar holokauszt, amely dokumentum a magyarok megsemmisítésének kísérletéről. Sorozatunk második kötete a kommunizmus áldozatairól szól, 1917- től 1967-ig. Olyan, tudományos igényű meg szerkesztett forrásgyűjtemény ez, «mely írásban még sehol sem jelent meg. Hasonlíthatom ezeket a forrásokat a régészet tárgyi emlékeihez: azokat a föld alól ássuk ki, ezeket a dokumentumokat viszont évtizedeken át elzárt helyekről hoztuk elő, kutattuk fel, vagy a fejekben meglévő emlékanyagot vetettük papírra. Hihetetlen gyorsan kell dolgoznunk. Fel kell tárnunk a kulákság valódi történetét, mivel egyre kevesebb az élő tanú, meg kell szólaltatnunk mielőbb azokat, akiket még életben találunk. Sajnos a Kádár-korszakban nem mertek erről beszélni az emberek. Felejsük el a múltat! - ezt énekelték. Most bátorítanunk kell őket, hogy beszéljenek életük valódi történeteiről. A legsürgetőbb dolgunk az, hogy feldolgozzuk ezeket az élményanyagokat. Ezt most nem mint régész mondom, hanem mint a társaság elnöke. Már az ötödik kötetre is megvan az anyagunk. Kárpátaljáról nemrég kaptam egy kötetre való dokumentumot, amely arról szól, hogy 1944-45-ben milyen szörnyűségek érték a kárpátaljai magyarságot.

- *Teljes életet él?*

- Ha azt a lelkesedést nézem, amellyel negyven évvel ezelőtt kezdtem a szakmát, akkor igen. Ha a megjelenésért nem is, de az anyagi elismertségért, a támogatásért azonban legalább annyit kell küzdenünk, mint az előző évtizedekben. De hát egy megszállott régész akkor is dolgozik, ha nem látja rögtön a munkája eredményét.

Dr. Magyar Kálmán született Érden, 1943. okt. 22-én. Elhunyt 2020. november 9-e hajnalán 77 évesen. Az ELTE Bölcsészettudományi karán történelem-régészet szakot végzett 1963-68 között, majd itt doktorált summa cum laude eredménnyel 1973-ban. A Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki karán 1979-83-as években szakmérnöki diplomát szerzett. 1970-től dolgozik Somogyban, a Rippl-Rónai Múzeum régész-muzeológusa, majd régész - főmuzeológusa, főtanácsosaként. Nős, felesége Hrotkó Zsuzsanna szintén a Múzeumban dolgozott 40 évet. Két gyermekük van: Gergely (1977) és Máté (1987). Kutatási szakterületén, a magyar honfoglalás- és a középkor időszakának feltárásait végezte. Számos kiemelkedő eredményt ért el a somogyi nemzetségi központok, várak, királyi udvarhelyek és a különböző egyházak feltárásával. Nagyszabású kutatásai Somogyvár, Segesd, Bodrog-Bü, Babócsa, Siófok (Balatonszabadi) és Kaposvár területére estek. Munkatársával, Nováki Gyulával három évtized alatt elkészítették és kiadták Somogy megye középkori várainak teljes kataszterét. Feltárta Szatmár megye legkorábbi vár és monostoros központját: Sárvárt. Régészeti anyagából 1988-ban Nagyecsedben nyílt múzeumi kiállítás. Szinte az összes somogyi város, köztük Kaposvár Árpád-kori, középkori történetét rekonstruálta különböző monográfiákban. Tanulmányait (közel 200-at, és könyveit, 10-et) elsősorban somogyi tudományos témákból írta nemzetközi kitekintéssel. Ilyenek a francia-magyar, a horvát, az osztrák középkori kapcsolatokat tárgyaló munkái, amelyeket Londonban, Párizsban, Saint-Gillesben, Zágrábban, Zürichben, Oberewartban nemzetközi konferenciákon, kiállításokon is bemutattak. Kilenc alkalommal az USA és Canada Magyar Egyesületeinél, valamint Tudományos Köreinek is előadásokat, könyvbemutatókat tartott. Ennek révén számos (közel 30) külföldi és hazai szakmai társaság tagja, illetőleg vezetője. A Magyar Nemzeti Történeti Társaság elnöke, a Társaság könyvkiadásának szervezője, főszerkesztője, valamint aktív irányítója volt a kaposvári Múzeumbaráti Körnek. 2007 óta a Somogyi Reneszánsz Szövetség alapító elnöke is. Neves tudósok fémjelezték mindegyik kör országos és kaposvári rendezvényeit. A két Társaság nemzeti történelmünk és kultúránk értékeinek terjesztője és hiteles bemutatója is. A kaposvári vár és város kutatását évtizedek óta végezte. Legutóbbi kiemelkedő kutatási eredményeit a Kaposvár közelében lévő Bodrog-büi nemzetségi központ feltárásánál érte el. Nemcsak azzal, hogy sikerült meghatároznia az első somogyi nemzetségi központot, hanem itt találta meg a magyar művelődéstörténet *legkorábbi írásos* emlékét. Ez a *székely-magyar nyelvű rovásírásos lelet* a legkorábbi magyar nyelvemlékünk, ahogy a sajtó, a rádió és a televízió híradásaiból megtudhattuk, amelyet Dr. Magyar Kálmán és munkatársai szakmai bemutatója után a Magyar Tudományos Akadémia is elfogadott. 1985-től több szakmai nívódíjat, kitüntetést kapott. Ő és munkatársai tervei alapján 2001-ben nyílt meg a megye, sőt az ország egyik legelismertebb Helytörténeti (Régészeti) Kiállítóhelye a segesdi Árpád-házi Szent Margit.

Munkássága elismeréseként Segesd és Bodrog község Önkormányzata díszpolgárává választotta. Kaposvár a Város Szolgálatában kitüntetéssel illette. Somogy megye, pedig Alkotódíjjal tüntette ki. 1990 óta évente tett eleget külföldi, amerikai meghívásoknak, amelyekkel országunk, valamint Somogy megye és Kaposvár város hírnevét öregbítette.

Társadalmi tevékenységeként meg kell említeni azon munkásságát, melyet a Mártírok és Hősök Közalapítvány elnökeként végzett. A Közalapítvány nevéhez fűződik a kaposvári Hősök Temploma környékének rendbetétele, és a hősök szobrának, névsorának felállítása. A Nemzeti Kegyeleti Bizottság A kegyeleti kultúráért kitüntető címet adományozta neki. 1990-ben aktív politikusként megalapítója és első megyei elnöke volt a Kereszténydemokrata Néppártnak és a Szent Korona Társaságnak. Az ún. rendszerváltozáskor a Somogyi Keresztény Koalíció országgyűlési képviselőjelöltje volt a somogyi 6. (nagyatádi) körzetben. Az ifjúság körében, a különböző iskolai, honismereti tevékenységek, vetélkedők, pályázatok segítségével, bírálatában rendszeresen részt vett. Ismeretterjesztő és szakmai előadásaiival, valamint könyvkiadások megszervezésével tevékeny szereplője volt Somogy megye és Kaposvár város közéletének.

2020. november 11.

Elhunyt Magyar Kálmán
történész-régész,
a Magyar Nemzeti Történelmi Társaság elnöke
(1943 október 22 – 2020 november 9)

Fájdalommal emlékezünk Magyar Kálmán régészre, műemlékvédelmi szakmérnökre, aki váratlanul 77 évesen hagyott itt bennünket. Magyar Kálmán Érden született, Budapesten járta ki iskoláit. László Gyula tanítványaként kötelezte el magát a középkor régészete mellett. Kaposvár régészeként vált ismertté, de fiatal korában Szabolcs-Szatmár(-Bereg) megyében is kutatott.

A magyar államalapítás összefüggéseinek kérdései, a nemzetségek központok és Somogy megye történelme nem tárgyalható Magyar Kálmán tudományos kutatásának, munkásságának páratlan eredményei nélkül. A Gut-Keledek, a Bodrog-Bű, a Tibold nemzetség központok és a segedi királynéi központ régészeti feltárása, forráskutatása számos tudományos eredménnyel segítette az államszerveződés korának, az államalapítással egybefüggő igazgatási szervezeti rendszer felépítésének megismerését. A szatmári nagyecsed-Sárvár monostora a legkorábbi monostoraink között jegyezhető építményünk. Palmettadíszes kőfaragványainak feltárása, a teljes monostor rendszerének pontos meghatározása fűződik nevéhez.

Kutatásai során teljes városok, mezővárosok rendszerét tárta fel. A kora Árpád-kortól a török időkig azonosította egyes települések teljes rendszerét. Így vált ismertté Somogyvár településtörténete, a középkori Segesd egyedülálló védelmi rendszere, teljes központja. Babócsa története a 11. századtól kezdve a legkorábbi román templommal, településsel és a bencés monostorral, a 14. századi zárdaközponttal és a gótikus Szent Egyed templommal - egészen a török világ gőzfürdőjéig, basapalotájáig teljes történelmi folyamatában vált megismerhetővé csakúgy, mint a hely teljes erősítés rendszere, településszerkezete, és minden átalakulása. Az ötvöskőnyi Báthory kastély feltárása a Mátyás kori reneszánsz európai ragú építészetünk egyik fontos dokumentuma lett. Sikertelenül azonosította a kaposvári vár helyszínét, feltárta maradványait.

A megyei múzeum állandó kiállításának sok rangos darabja Magyar Kálmán ásatainak köszönhető. A Segesden feltárt Báthory Katalin sírkő nem véletlenül lett a magyar reneszánsz egyik fontos kiállítási darabja. A Somogyfajsz melletti Bodrog-alsóbűn folytatott vashátori ásata során került elő a történelem-ismeretünkbe akkor nehezen illeszthető, ezért nagy vitát kiváltó rovásírásos fűjtatévég. A vizsgálatok egyértelműen 10. század legelejének a korára datálták a kerámiatöredéket. A „kora középkori ipari” környezetből előkerült, minden ismert datált székely rovásírásnál korábbi írásjeleket hordozó kerámiatárgy értelmezése körüli vitát végül az MTA zárta le a kutatási eredmények igazolásával.

Állandóan a megyét járta, terepmegfigyeléseket, bejárásokat folytatott, sok-sok évtized alatt megismerte a falvak népeit, miközben közvetlen szoros kapcsolatba került a helyiekkel. Sokakat nyert meg a történelemnek, a régészetnek, a települési történelmi értékek megismerésének, ápolásának. Ők lettek később azok a partnerek, akik folyamatosan segítették megfigyeléseit, munkáját. Kutatásának eredményeit Nagyecsedden állandó múzeum, Segesden helytörténelmi gyűjtemény, Babócsán romkert mutatja be. A kaposvári vár megmentésére és bemutatására programot hirdetett. Számos településnek megírta a történelmi monográfiáját, köteteket írt és szerkesztett, számtalan publikációban tette közzé kutatásának eredményeit. Somogy megye várainak forrásértékű monográfiáját Nováki Gyulával közösen állította össze.

Magyar Kálmán intézménnyé vált. Nemcsak a megyében, hanem az országban és a nagyvilágban is. Több mint harminc hazai és nemzetközi szervezetnek volt a tagja. Népszerűsítő előadásokat tartott, hogy segítse a helyi közösségek történelem ismeretének, identitástudatának helyreállítását. Létrehozta a Magyar Nemzeti Történelmi Társaságot, a Somogyi Reneszánsz Szövetséget. A legjobb előadókat hívta előadás sorozataihoz, ahol középkorász fiatalok generációi ismerhették meg az elhallgatott történelem fontos szakaszait. Számos kitüntetésben részesült, több település választotta meg díszpolgárának.

Akik nem ismerték, azok nem érthették szerteágazó energiáját. Aki csak messziről látták, tán még irigyelték is, mert nem tudhatták, hogy eredményei mögött micsoda hivatástudat, elkötelezettség és milyen hatalmas munka van. Akik ismerték tudták, hogy állandóan fáradhatatlanul dolgozott, tisztelték, nagyra becsülték tudását és megőrzik emlékét. Kutatási eredményei magyar történelmünkben él tovább.

